

EKONOMICZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRODUKCJI MIĘSA WIEPRZOWEGO NA ŚWIECIE

Magdalena Kozera

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. W artykule analizowano uwarunkowania ekonomiczne produkcji mięsa wieprzowego na świecie. Szczególną uwagę zwrócono na koszty produkcji w ujęciu rodzajowym oraz w układzie regionalnym.

Słowa kluczowe: rynek trzody, produkcja i konsumpcja mięsa, koszty, koszty komparatywne

WSTĘP

Dynamizm procesów globalizacyjnych i jego oddziaływanie na warunki funkcjonowania gospodarek różnych krajów powoduje konieczność stałej obserwacji i analizy tych procesów. Problem ten jest szczególnie istotny dla branż o mniejszej elastyczności dostosowań, do których niewątpliwie należy zaliczyć rolnictwo i rynki surowcowe produktów rolnych. W kontekście szeroko pojętej globalnej konkurencyjności zagadnienie to wydaje się być szczególnie interesujące w odniesieniu do rynku wieprzowiny.

Celem artykułu jest analiza poziomu i dynamiki zmian światowej produkcji trzody chlewnej, konsumpcji tego gatunku mięsa oraz perspektyw rozwoju rynku wieprzowiny postrzeganych w perspektywie geograficznego zróżnicowania kosztów produkcji.

W artykule wykorzystano informacje o charakterze statystycznym i opisowym, w tym zwłaszcza publikacje i opracowania ośrodków monitorujących rynek trzody w USA oraz Wielkiej Brytanii. Dla pełnego zobrazowania procesów zachodzących na tym rynku odwołano się do źródeł internetowych, zawierających ilustrację zjawisk i sytuacji rynkowej omawianych krajów. Artykuł ma charakter przeglądowy, systematyzujący stan wiedzy na temat rynku trzody na świecie oraz jego przewidywanego rozwoju.

PRODUKCJA I KONSUMPCJA WIEPRZOWINY NA ŚWIECIE

Wolumen światowej produkcji żywca wieprzowego przekroczył w 2008 roku 101 mln t i nie ulega wątpliwości, iż mięso to stanowić będzie również w przyszłości podstawę wyżywienia ludności świata. Jednak jego produkcja jest rozłożona dość nierównomiernie na pięciu kontynentach, przy czym przeważająca część światowego potencjału w tym zakresie jest zlokalizowana w Azji (56%), a czwarta część w Europie (26%). Coraz częściej podkreśla się jednak rolę obu Ameryk (17%), zwłaszcza zaś Ameryki Południowej (9%), jako źródła taniego i pełnowartościowego mięsa wieprzowego, wytwarzanego z zachowaniem zasad zrównoważonego rolnictwa [Roppa 2008].

Wzrostowi produkcji mięsa wieprzowego na świecie towarzyszy od lat wzrost jego spożycia w przeliczeniu na jednego mieszkańca (tab. 1), a procesy te mają wysoką dynamikę. O ile bowiem w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku konsumpcja indywidualna mięsa wynosiła 9,2 kg/osobę, o tyle w 2005 roku wzrosła ona już do 15,9 kg/osobę, a prognozy na 2015 rok wskazują na konsumpcję na poziomie około 18 kg na osobę [Roppa 2008].

Tabela 1. Światowa produkcja i konsumpcja wybranych gatunków mięsa w 2008 roku

Table 1. World production and consumption of selected species of meat in 2008

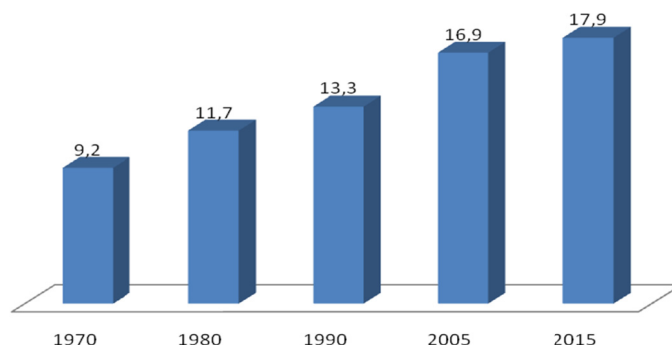
Gatunek mięsa Species of meat	Produkcja Production (mln t)	Konsumpcja (kg/osoba) Consumption (kg/person)
Wieprzowina – Pork	104,48	15,92
Drób – Poultry	88,34	13,46
Wołowina – Beef	67,92	10,35
Baranina – Mutton	13,82	2,10
Ogółem – Total	274,56	41,85

Źródło: Roppa [2008].

Source: Roppa [2008].

Wśród gatunków mięsa konsumowanego na świecie, zdecydowanie dominuje wieprzowina (38%), która wyprzedza znacznie konsumpcję drobiu (32,2%), wołowiny (24,7%) i baraniny (5%). Taka struktura spożycia mięsa jest o tyle interesująca, że wśród ogółu ludności świata ponad 2,1 mld osób nie spożywa wieprzowiny wcale, głównie z przyczyn religijnych (są to przede wszystkim wyznawcy Islamu, Hinduizmu, Judaizmu). Sytuacja ta powoduje swoiste „zawężenie” konsumpcji tego gatunku mięsa do około 190 krajów świata. Należą do nich: Chiny, państwa Unii Europejskiej (UE-27), USA, Brazylia oraz Kanada. Mieszkańcy tych państw konsumują 76,1% światowej produkcji mięsa wieprzowego [Orr i Shen 2006]. Nie zmienia to jednak faktu, że przy założeniu dalszego wzrostu konsumpcji wieprzowiny do 2015 roku, jej globalna produkcja musiałaby wzrosnąć do około 125-130 mln ton, a to oznacza zwiększenie światowego stada loch z 9 mln w 2005 roku do 16,5 mln sztuk w 2015 roku [Roppa 2005].

Hodowla trzody w swej naturalnej postaci nie wymaga szczególnie korzystnych warunków klimatycznych czy specjalistycznych technologii, bazuje jednak na znacznych

Rys. 1. Spożycie mięsa wieprzowego na świecie w wybranych latach oraz przewidywany wzrost w 2015 roku (kg/os)
Źródło: Roppa [2008].

Fig. 1. Pork consumption in the world in selected years and the predicted height in the year 2015
Source: Roppa [2008].

zasobach ziemi i wody, a ponadto absorbuje określone nakłady pracy żywej. Wymaga ona też zapewnienia właściwej ilościowo i jakościowo bazy paszowej. Uwarunkowania te łącznie decydują o zróżnicowanych kosztach produkcji wieprzowiny w różnych regionach świata, a nawet wśród poszczególnych państw tych samych regionów, sprawiając, że o zajęciu pozycji istotnego gracza na światowym rynku trzody decydują osiągnięte przez nie przewagi komparatywne.

Pod koniec lat siedemdziesiątych XX wieku ponad 60% światowej produkcji trzody koncentrowało się w krajach rozwiniętych, zwłaszcza w Europie, Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, podczas gdy pozostałe 40% było rozproszone w krajach rozwijających się. W pierwszej dekadzie XXI wieku nastąpiło radykalne odwrócenie tej proporcji. Produkcja żywca wieprzowego w krajach rozwijających się stała się nie tylko wiodącym źródłem ich własnego zaopatrzenia w mięso, lecz także ważną drogą zasilenia budżetu. Rolę światowych potentatów w produkcji trzody zaczęły odgrywać zwłaszcza takie kraje, jak: Brazylia, Rosja, Wietnam oraz Chiny (tab. 2).

Światowi liderzy w produkcji trzody charakteryzują się specyficznymi uwarunkowaniami tej produkcji, które z jednej strony sprzyjają jej rozwojowi, z drugiej jednak tę produkcję ograniczają. Listę tę otwierają Chiny, państwo o szczególnie ekspansywnie rozwijającej się gospodarce. Rozwój gospodarczy Chin pociąga za sobą wzrost dochodów ludności i zwiększenie spożycia mięsa wieprzowego. Wiąże się to z jego łatwą dostępnością w formie świeżej, co stanowi wynik znacznych inwestycji w rozwój tuczu przemysłowego. Jednocześnie zachowano dotychczasowy, drobnotowarowy, model gospodarstw z produkcją tuczników 1-7szt/rok. Niskie ceny na chińskim rynku wiążą się jednak z polityką limitowania importu. Ponadto narzuca się tutaj specyficzne wymagania odnośnie ilości i jakości żywca, a coraz większa świadomość zdrowotna Chińczyków przyczynia się do wzrostu zapotrzebowania na mięso chude, modyfikując dotychczasowy profil produkcji. Mimo znacznego postępu w produkcji, Chiny borykają się z wieloma problemami, między innymi z brakiem w łańcuchu marketingowym ogniwa chłodni i przechowalnictwa mięsa, utrudniającym aktywne działania handlowe, zwłaszcza

Tabela 2. Światowi liderzy w produkcji trzody w 2008 roku (min ton)
 Table 2. World leaders in pig production in 2008 (min ton)

Państwo – Country	Wielkość produkcji (mln t) – Production (mln t)
Chiny – China	48,14
UE-27 – EU-27	21,58
USA – USA	9,70
Brazylia – Brazil	3,10
Wietnam – Vietnam	2,23
Kanada – Canada	2,17
Rosja – Russia	2,14

Źródło: Roppa [2008].
 Source: Roppa [2008].

w sferze wymiany międzynarodowej. Problem stanowi też brak regulacji weterynaryjnych i sanitarnych, które szczególnie pod koniec 2008 roku stały się zauważalną barierą rozwoju chińskiego eksportu [Harris 2007].

Drugim z potentatów jest Unia Europejska, od wielu lat pozostająca w czołówce światowych producentów trzody. Jako ugrupowanie gospodarcze swój sukces zawdzięcza z jednej strony uprzemysłowieniu rolnictwa, z drugiej zaś zintegrowaniu państw-producentów w obrębie wspólnej organizacji rynku wewnętrznego i wspólnych regulacji w sferze handlu z partnerami zewnętrznymi. Schyłek XX wieku i narastające naciski na ochronę środowiska naturalnego, do tej pory eksploatowanego w sposób bezrefleksyjny, spowodowały zasadnicze zmiany w podejściu do dotychczasowych metod produkcji w wielu państwach europejskich. Niemniej jednak Europejczycy, zaliczani do jednych, z najbardziej zamożnych mieszkańców świata, przeznaczają na żywność 16-20% swoich dochodów, co umieszcza ich w czołówce konsumentów protein zwierzęcych. Spożycie mięsa wieprzowego wynosi w Europie niemal 45 kg/osobę/rok [ELL-27 Livestock... 2008]. Ponadto potencjał produkcyjny UE zwiększyło przyjęcie w poczet członków takich potentatów w produkcji trzody, jak: Polska, Węgry i Rumunia. Dalszy rozwój produkcji żywca wieprzowego w UE napotyka jednak na coraz większe ograniczenia, wśród których należy podkreślić wysokie koszty produkcji, szacowane na 1-1,5 USD/1 kg żywej wagi (szacunek na 2008 rok). Dążenie do ochrony środowiska naturalnego, nacisk kładziony na problematykę dobrostanu zwierząt czy moda na wegetarianizm i ograniczanie konsumpcji białka zwierzęcego modyfikują znacznie popyt na mięso, wpływając jednocześnie na ostateczny kształt jego podaży w UE.

Trzecie miejsce w rankingu zajmują Stany Zjednoczone. Ten ogromny i różnicowany przyrodniczo kraj zawdzięcza swoją przewagę komparatywną posiadanym zasobom paszowym, które umożliwiają utrzymanie relatywnie niskich kosztów produkcji [Roppa 2005, 2008]. Korzystne warunki klimatyczne i znaczny areal powierzchni paszowej, a także dobre warunki ekonomiczne, stwarzają szansę na rozwój produkcji trzody w przyszłości. USA należą też do państw o znaczącym potencjale innowacyjnym, co znajduje swój wyraz w modyfikacjach technologii produkcji trzody, rozwoju łańcucha przetwórstwa w powiązaniu z zapleczem surowcowym oraz w intensywnym

wkraczaniu na nowe segmenty rynku artykułów konsumpcyjnych. Jednak w dobie narastającej dbałości o środowisko naturalne również USA są zmuszone do przestrzegania adekwatnych wytycznych i regulacji w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych oraz zasad dobrostanu zwierząt. Istotną barierą dalszego rozwoju produkcji trzody w USA mogą jednak okazać się koszty pracy, a także towarzyszące produkcji koszty weterynaryjne. Innych ograniczeń upatruje się również w zdolnościach ubojowych istniejącego przemysłu. Problem stanowi też stabilizacja światowego spożycia mięsa wieprzowego, jako obiektywnej granicy dalszego rozwoju tej produkcji w USA.

Do grupy wiodących światowych producentów trzody dołączyła Brazylia, która jest znana na rynku jako gracz o najniższych kosztach produkcji (koszty pracy, budynków i ziemi) i relatywnie korzystnej dla środowiska technologii produkcji [Roppa 2008]. Przede wszystkim jest to jednak kraj dysponujący ogromnymi zasobami ziemi, leżący w strefie korzystnego klimatu. Wśród ograniczeń rozwoju produkcji w Brazylii wymienić należy niską dostępność kredytów, ich wysokie oprocentowanie i zmienne stawki celne, wynikające z niestabilności ekonomicznej tego państwa. Jak dotąd, istotnym ograniczeniem jest też jakość półtuszy, która wymaga radykalnej poprawy. Jest to szczególnie istotne w przypadku dalszej ekspansji eksportowej i związanej z nią zmiany struktury geograficznej eksportu. Obecnie głównym odbiorcą wieprzowiny produkowanej w Brazylii (65% eksportu) jest bowiem Rosja.

Do ścisłej czołówki należy też od lat Kanada, którą charakteryzuje dynamiczne wdrażanie do praktyki gospodarczej nowych technologii, znaczne zasoby paszowe i areal pozwalający na rozbudowę skali produkcji z zachowaniem relatywnie niskich jej kosztów. Ponadto jest to kraj o rozbudowanej infrastrukturze importowej, eksportującej mięso wieprzowe do niemal 90 krajów na świecie, posiadający reputację eksportera mięsa wysokiej jakości, o gwarantowanych walorach i pewnej zdrowotności. Jednak również w Kanadzie rozwój produkcji trzody może napotkać w przyszłości liczne ograniczenia. Podobnie jak w UE i USA, należy wśród nich wymienić przede wszystkim regulacje dotyczące ochrony środowiska, uzależnienie wielkości produkcji od faktycznych możliwości eksportowych, sięgających niemal 50% wolumenu produkcji, czy też fakt, że niemal 60% eksportu (w tym 25% żywych macior) kieruje się na rynek USA. Ponadto istotnym elementem, znacznie ograniczającym możliwość dalszego rozwoju produkcji w Kanadzie, są relatywnie wysokie koszty pracy.

Stosunkowo najmniej znanym producentem trzody jest Wietnam, dla którego trzoda stanowi główne źródło zaopatrzenia mieszkańców w białko zwierzęce, gdzie 80% podaży żywca dostarczają drobne gospodarstwa. Mimo rozdrobnienia produkcji, w Wietnamie w 2008 roku jej wolumen przekroczył 2,2 mln t, a prognozowany dalszy rozwój na pułapie około 1,1% rocznie wskazuje na to, że kraj ten pozostanie również w przyszłości liczącym się uczestnikiem światowego rynku trzody [Orr i Shen 2006].

Prognozując przyszły kształt światowego rynku trzody należy uwzględnić fakt ciągłego przyrostu liczby mieszkańców świata. Szacuje się, że w 2015 roku przekroczy ona 7,3 mld, a to będzie się wiązać ze wzrostem światowego popytu na żywność. Produkcja trzody wzrośnie, jak się szacuje, o około 20-30 mln t. Kraje, takie jak Kanada, USA i Brazylia, zwiększą swój eksport i staną się głównymi konkurentami dla Danii i Holandii, a państwa o najwyższych dochodach, takie jak Japonia czy Hong Kong, zwiększą silnie import wieprzowiny. Oczywiście pociągnie to również za sobą znaczące zwiększenie problemów ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt, szczególnie w krajach rozwiniętych [Orr i Shen 2006]. Przestrzeganie regulacji w tym zakresie będzie skutkowało również dalszym wzrostem kosztów produkcji, zwłaszcza w krajach UE,

ograniczając tym samym ich konkurencyjność na światowym rynku. Ponadto stosunkowo nowym, a raczej od niedawna szerzej nagłaśnianym problemem rozwoju produkcji, są liczne rozpoznane i potencjalne choroby zwierząt oraz choroby odzwierzęce, mogące zagrozić ludziom, a także samym zwierzętom. Przykładem tego typu zjawisk były: epidemia BSE, zagrożenie pryszczycą, ptasia grypa czy też ujawnianie się plagi retrowirusów.

Na kształt rynku trzody wpływają również zmiany ekonomiczne zachodzące w gospodarce światowej. Ich przejawem są, między innymi, różnice w poziomie i strukturze kosztów produkcji. Podstawowy podział analityczny tych kosztów zakłada wyodrębnienie kosztów paszowych i pozapaszowych. W zależności od położenia geograficznego, przyrodniczej dostępności pasz o wysokiej wartości odżywczej oraz przyjętych systemów utrzymania koszty paszowe (tab. 3) stanowią od 28% (Kanada) do ponad 70% kosztów ogółem (Polska). Z drugiej strony udział kosztów pozapaszowych w kosztach produkcji trzody ogółem odzwierciedla różnice w intensywności uprzemysłowienia produkcji w poszczególnych krajach.

Ostatnie dwa lata przyniosły dość nieoczekiwane zmiany w światowym rankingu producentów wieprzowiny. Na tę sytuację nałożyły się dwie grupy procesów. Z jednej strony, są nimi procesy globalne wyznaczone przez postępujący kryzys gospodarczy

Tabela 3. Paszowe i pozapaszowe koszty produkcji świń w wybranych krajach świata w 2008 roku

Table 3. Fodder and non-fodder costs of pigs production in chosen countries in the world in 2008

Kraj – Country	Koszty produkcji – Costs of production			
	\$USD/kg wagi żywej – \$USD/kg live weight			€/kg wagi ubojowej €/kg slaughter weight
	pasze fodder	koszty poza paszowe non-fodder costs	razem total	
Argentyna – Argentina	0,32	0,31	0,63	0,64
Brazylia – Brazil	0,44	0,31	0,75	0,77
Kanda – Canada	0,32	0,82	1,14	1,16
Chile – Chile	0,40	0,44	0,84	0,86
Chiny – China	0,59	0,30	0,89	0,91
Dania – Denmark	0,52	0,65	1,17	1,19
Irlandia – Ireland	0,69	0,80	1,49	1,52
Japonia – Japan	0,88	1,29	2,17	2,21
Korea Południowa – South Korea	0,87	0,74	1,61	1,64
Meksyk – Mexico	0,63	0,44	1,07	1,09
Polska – Poland	0,80	0,33	1,13	1,15
Hiszpania – Spain	0,65	0,51	1,16	1,18
Wielka Brytania – United Kingdom	0,62	1,16	1,78	1,81
USA – USA	0,39	0,38	0,77	0,79

Źródło: A panorama... [2008].

Source: A panorama... [2008].

i znaczną liberalizację handlu światowego, z drugiej zaś – dynamiczne przemiany gospodarcze w obrębie poszczególnych krajów, skutkujące wyraźnymi zmianami w strukturze kosztów produkcji (m.in. wzrostem kosztów pozapaszowych).

Ponadto w wielu krajach znaczący wzrost kosztów produkcji ogółem został spowodowany przez zawirowania kursu wymiany walut. Szacuje się, że z tego tytułu średnio na świecie koszt produkcji żywca w 2008 roku wzrósł o ponad 30% w porównaniu z 2007 rokiem (tab. 4). Przewiduje się również, że zapoczątkowany trend wzrostu kosztów produkcji utrzyma się przez najbliższe 3-5 lat. Prawdopodobieństwo tej sytuacji się zwiększa, zwłaszcza w aspekcie wybuchu epidemii świńskiej grypy oraz działań zmierzających do ograniczenia jej rozwoju.

Tabela 4. Ekstrapolowany koszt produkcji mięsa wieprzowego w wybranych krajach świata w 2010 roku (€/kg wagi ubojowej)

Table 4. Prediction of pig meat production cost in selected countries in the world in year 2010 (€/kg slaughter weight)

Kraj – Country	Koszt produkcji – Cost of production
Australia – Australia	1,78
Brazylia – Brazil	0,92
Kanada – Canada	1,14
Chile – Chile	0,87
Chiny – China	1,39
Dania – Denmark	1,72
Francja – France	1,58
Niemcy – Germany	1,86
Węgry – Hungary	1,08
Irlandia – Ireland	1,64
Włochy – Italy	1,82
Japonia – Japan	2,76
Litwa – Lithuania	1,42
Meksyk – Mexico	0,86
Holandia – Netherlands	1,37
Filipiny – Philippines	1,53
Polska – Poland	1,21
Rosja – Russia	1,51
Hiszpania – Spain	1,37
Tajlandia – Thailand	1,15
Wielka Brytania – United Kingdom	1.75
USA – USA	1,18

Źródło: A panorama... [2008].
Source: A panorama... [2008].

PODSUMOWANIE

Zarysowane zmiany światowego rynku trzody nie pozostaną bez wpływu na sytuację producentów w Polsce. Okres pięciu lat od włączenia krajowej gospodarki w strukturę rynku unijnego pokazał zarówno wielość, jak i zróżnicowany zakres oddziaływania wpływu procesów globalnych. Euforia związana z otwarciem eksportowym na świat dość szybko się skończyła z powodu napływu taniego mięsa z importu. Zafunkcjonował w pełni mechanizm konkurencji, który brutalnie eliminuje podmioty słabsze i nie liczy się z roszczeniami poszczególnych jego uczestników. Partnerami gry na otwartym światowym rynku przestają bowiem być pojedyncze podmioty, a stają się nimi całe państwa lub nawet ugrupowania gospodarcze. W interesie polskich rolników jest zatem zorganizowanie silnego lobby producenckiego i zapewnienie sobie silnej reprezentacji zarówno na szczeblu krajowym, jak i w strukturach UE, jako ugrupowania, w którego składzie Polska funkcjonuje od pięciu lat.

LITERATURA

- Orr D.E. Jr., Shen Y., 2006. World pig production, opportunity or threat? Published in the Midwest Swine Nutrition Conference 2006. <http://www.thepigsite.com/articles> [dostęp: 5.10.2009].
- EU-27 Livestock and Products Annual. 2008. USDA Foreign Agricultural Service, Global Agriculture Information Network, Report Number: E48094; 8/21/2008.
- A panorama of production costs: how costs compared in 2006. 2008. <http://www.pig-international.com> [dostęp: 13.10.2009].
- Roppa L., 2005. Global Pig Meat Production 2005. Nutron Alimentos. <http://www.albertapork.com/news> [dostęp: 5.10.2009].
- Roppa L., 2008. South American Pork Production. www.uol.com.br [dostęp: 13.10.2009].
- Harris C., 2007. Chinese market potential for EU pig industry. The Pig Site. <http://www.thepigsite.com/articles> [dostęp: 28.09.2009].
- A panorama of production costs. How much does it cost you now to produce a pig? 2008. [www.pig-international.com [dostęp: 5.10.2009].
- A panorama of production costs: How cost compared in 2006 r. Pig International – march 2008. www.pig-international.com [dostęp: 2.10.2009].

ECONOMIC CONDITIONING OF PORK PRODUCTION DEVELOPMENT IN THE WORLD

Summary. The authors try to define the specific economic conditions of pork production in the world. Differentiation of pig production in regional and species scheme was also analysed and some predictions of the world pig market in the future presented. This paper presents also the regions that have particular conditions to develop pork production and to be leaders on the world pork market.

Key words: word pig market, meat production and consumption, costs, comparative costs

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 28.09.2010

Do cytowania – For citation: Kozera M., 2010. Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju produkcji mięsa wieprzowego na świecie. J. Agribus. Rural Dev. 2(16), 85-92.